

УДК 343.2

*В. М. Стратонов***РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ Й ДЕЯКІ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ**

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку технічного оснащення, інформаційного забезпечення триває наполегливий пошук найбільш раціональних форм провадження з розкриття й розслідування злочинів, забезпечення суб'єктів судочинства всіх систем правоохоронних органів належними умовами для ефективного та успішного здійснення покладених на них обов'язків, розробки й застосування принципово нових технологій розслідування кримінальних справ загалом і провадження окремих слідчих дій зокрема, спрямованих на боротьбу зі злочинністю, у тому числі подальшого розвитку та формування нових підходів у розслідуванні злочинів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не має залишитись поза увагою й вивчення досвіду правових інститутів інших держав, особливо зважаючи на те, що в Україні кардинально змінюються система, форми й функції правоохоронних органів, судової системи. Останніми роками в юридичній літературі з'явилося чимало цікавих і змістовних робіт, присвячених закордонному кримінальному судочинству, інформація стала більш об'єктивною. На нашу думку, настав час досліджувати кримінальний процес зарубіжних держав із наукових позицій, але не шляхом практичного перенесення в площину сучасного кримінально-процесуального законодавства, а шляхом його адаптації з урахуванням українського менталітету. Подібна практика має стати поштовхом до поглибленого вивчення кримінального судочинства іноземних держав з метою виключення сліпого запозичення й насадження у вітчизняному процесуальному праві норм, що є абсолютно не прийнятними.

Тому ми вважаємо, що необхідно об'єднати зусилля як науковцям, так і практикам, аби разом знаходити шляхи вирішення проблем, й особливо тих, що виникають на практиці, наприклад, арешт і конфіскація майна, яке знаходиться за межами України, чи подолання протидії на окремих стадіях кримінального процесу. Ми повинні узагальнювати досягнення практиків, рекомендувати найкращий досвід молодим співробітникам, ділитись напрацюваннями, що дасть змогу ефективно здійснювати правозастосовну

діяльність. Такий обмін інформацією сприятиме активному вирішенню проблемних питань, визначенню кола перспективних наукових пошуків.

Мета статті – з'ясувати окремі проблемні питання методики розслідування злочинів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як показує практика, у 2016 році затверджено 1 255 тем дисертацій із проблем держави і права, з них за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» – 269, що становить майже 35 відсотків від загальної кількості. Начебто гарний початок, але, на жаль, лише 2 відсотки досліджень присвячені проблемам судової реформи, трохи більше – проблемам методики розслідування злочинів. Який висновок із цього випливає, мабуть, промовисто демонструють самі статистичні дані. Здається, для вирішення цієї проблеми необхідно активізувати наукову роботу за тими напрямками, які є вкрай потрібними для сучасної практики. І, на нашу думку, такими шляхами мають бути, по-перше, конференції, круглі столи, інші наукові симпозиуми із залученням практичних працівників, саме на ті теми і проблеми, які потребують першочергового вирішення, серед яких і методики з розслідування злочинів. По-друге, обов'язкове узгодження тем із координаційною радою Національної академії правових наук (у тому числі й Південно-регіональним центром). Наприклад, проблемним питанням є розслідування злочинів у сфері національної безпеки: так, події 2013–2017 років змусили Верховну Раду України повністю переглянути окремі законодавчі документи, що стосуються національної безпеки. У зазначений період Верховна Рада України 66 разів уносила зміни до Кримінального кодексу (далі – КК) України, 48 разів – до Кримінального процесуального кодексу України, які містили різноманітні доповнення й поправки [1; 2].

Отже, з огляду лише на вказані зміни, надважливим завданням для сучасної юридичної науки є постійне дослідження чинного кримінального законодавства й аналіз його відповідності вимогам сьогодення, розробка методик розслідування злочинів у сфері захисту національної безпеки. Яскравим прикладом є потреба розроблення методики розслідування правопорушення, передбаченого статтею 1102 КК України «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України» [3]. Майже за три роки українськими судами винесено лише один вирок за статтею 1102 КК України [4]. Тобто це підтверджує, що дотепер методики розслідування цього правопорушення не розроблено. Доречно нагадати, повертаючись до досвіду європейських учених, що такі напрацювання вже є. Свідчення цього – публікація Ференца Давида, присвячена розкриттю питань тероризму і його фінансуванню в Угорщині [5].

Існує досить велика кількість злочинів, які найчастіше взагалі не досліджуються молодими вченими. Не є винятком і методики розслідування злочинів проти життя і здоров'я людини, наприклад, стаття 139 КК України «Ненадання допомоги хворому медичним працівником», другим

прикладом може слугувати стаття 184 КК України «Порушення права на безоплатну медичну допомогу». Актуальною є потреба розробки методики розслідування правопорушення, передбаченого статтею 213 КК України «Порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом», а також стаття 239 КК України «Забруднення або псування земель».

Особливої уваги потребує розділ 19 КК України «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)». Зауважимо, що це далеко не повний перелік тих правопорушень, які потребують дослідження та розробки науково-методичних рекомендацій із розслідування.

Повертаючись до дисертаційних розвідок, хочеться звернути увагу на те, що, розглядаючи переважно методики розслідування окремих видів злочинів, дисертанти зазвичай обмежуються початковим етапом розслідування, що не дає змоги повною мірою дослідити проблеми розкриття й розслідування злочинів. До того ж такій стадії, як судове слідство, взагалі приділяється недостатньо уваги, адже розслідування злочинів не обмежується стадією досудового провадження. Доречно згадати теоретичні основи судового пізнання, запропоновані І.І. Котюком [6], більше уваги приділяти наступному етапу розслідування та судовому провадженню.

Ще одним шляхом вирішення проблем, що виникають під час практичної діяльності, є започаткування наукових періодичних видань, які дають можливість узагальнювати практику, оперативно вирішувати проблеми, що виникають, актуалізувати питання, які потребують наукового дослідження. Така робота вже проводиться, наприклад, Херсонським державним університетом започатковано видання наукового журналу «Слідча та судова практика». Хотілося б, щоб на сторінках журналів з'являлись узагальнені рекомендації методичного характеру з розслідування окремих видів злочинів, тактики проведення слідчих (розшукових) дій, вирішення питань у неординарних слідчих ситуаціях, оскільки вони все ж таки досліджуються, хоча й мають суто узагальнений характер і розглядаються в межах криміналістичної характеристики окремих видів злочинів [7], не завжди підкріплені конкретними прикладами з кримінальних справ, по яких винесено вирок.

Розуміючи проблеми сучасності, які виникають як в окремих галузях права та криміналістики, так і в правозастосовній діяльності, науковці об'єднують зусилля, готують колективні монографії. Дійсно, такий підхід дає змогу одночасно вирішувати низку проблемних питань. Проте відсутність у практичних підрозділах таких посад, як слідчий-методист, не завжди дає практикам можливість використовувати напрацювання вчених. Навіть інститут підвищення кваліфікації слідчих нівельовано, а такий інститут, як наставництво, взагалі перестав існувати. Тому результати монографій не завжди доходять до адресата (практичних працівників), так само, як і результати методики розслідування окремих видів злочинів, про що свідчать акти впровадження в практичну діяльність, які обмежуються переважно територіальністю дослідника.

На жаль, існують і проблеми, пов'язані з формами взаємодії та їх мотивацією, що суттєво впливає як на розкриття, так і на розслідування злочинів загалом. На особливу увагу потребує використання спеціальних знань у процесі розслідування. Наприклад, С.В. Євдокименко, проводячи дослідження за темою «Судово-економічна експертиза: теоретико-методологічні засади і практика реалізації», дійшла висновку, що необхідно здійснювати новий підхід у професійній підготовці судових експертів-економістів, зокрема обґрунтовує вимогу щодо отримання судовим експертом-економістом для дослідження оцінки цілісних майнових комплексів кваліфікаційного свідоцтва на право займатися цим видом діяльності, яке мусить видавати Фонд державного майна України.

Висновки. Отже, узагальнюючи далеко не повний перелік проблем, які виникають у правозастосовній діяльності, ми робимо спробу окреслити ті напрями наукового пошуку, які потребують першочергового дослідження, і вказуємо на деякі шляхи їх вирішення з метою подальшого наукового обговорення.

Література

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за фінансування сепаратизму : Закон України від 19 червня 2014 р. № 1533-VII / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1533-vii>.
4. Вирок судді Жовтневого районного суду м. Запоріжжя Є.В. Стратія у кримінальній справі від 8 жовтня 2015 р. № 331/7297/15-к // Реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52051581>.
5. Ференц Давид. Вызовы и ответы в сфере безопасности: терроризм и финансирование терроризма в Венгрии / Давид Ференц // Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика : зб. наук. пр. : у 2 т. – Х. : Видавнича агенція «Апостіль», 2014. – Т. 2. – С. 57–67.
6. Котюк І.І. Теорія судового пізнання : [монографія] / І.І. Котюк. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. – 435 с.
7. Логінова В.В. Поняття та значення слідчих ситуацій в методиці розслідування злочинів / В.В. Логінова // Форум права. – Харків, 2010. – № 3. – С. 278–283.

А н о т а ц і я

Стратонов В. М. Розслідування злочинів: актуальні проблеми й деякі шляхи вирішення. – Стаття.

Стаття присвячена окремим проблемним питанням методики розслідування злочинів. Указуються шляхи вирішення цих проблем, визначається коло перспективних наукових пошуків для покращення діяльності з розслідування злочинів.

Ключові слова: розслідування злочинів, національна безпека, наукові пошуки.

А н н о т а ц и я

***Стратонов В. Н.* Расследование преступлений: актуальные проблемы и некоторые пути их решения.** – Статья.

Статья посвящена отдельным проблемным вопросам методики расследования преступлений. Предлагаются пути решения этих проблем, обозначаются направления научных поисков для улучшения деятельности по расследованию преступлений.

Ключевые слова: расследования преступлений, национальная безопасность, научные изыскания.

S u m m a r y

***Stratonov V. M.* Crime investigation: actual problems and ways of solution.** – Article.

The article focuses on some problem fields in crime investigation methods. It offers the ways of solving these problems and determines the scientific research directions to improve the crime investigation activity.

Key words: subject of crime, special subject of crime, legal status, police officer, categories of special subject of crimes committed by police officers.